

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ

Кафедра китайської мови і перекладу

**ОСОБЛИВОСТІ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ МОВЛЕННЯ В
СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛАХ КРИМІНАЛЬНОГО
КОДЕКСУ КНР)**

Курсовий

проект

з напряму підготовки

0.35.065.01 Мова і література (китайська)

IV курс, МЛКб-2-21

Мельник Юлії Олексіївни

Науковий керівник

к.філ.н., доцент

Кравченко О.О

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В КОНСТЕКТІ ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ.....	6
1.1 Ключові риси та особливості офіційно-ділового стилю сучасної китайської мови.....	6
1.2 Кримінальний кодекс як окремий жанр офіційно-ділового стилю....	8
1.3 Юридична термінологія як складова офіційно-ділового стилю в китайській мові.....	9
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ В КОНТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ КНР.....	14
2.1 Стилiстичні характеристики тексту Кримінального кодексу КНР як жанру офіційно-ділового стилю сучасної китайської мови	14
2.2. Лексико-семантичні особливості юридичних термінів у Кримінальному кодексі КНР: компонентний аналіз, функціонування та відповідники в українському праві.....	18
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

ВСТУП

Юридична мова є важливою складовою сучасного правового дискурсу, що виконує ключову роль у формуванні правової системи та забезпеченні її функціонування. В умовах глобалізації, активного розвитку міжнародних відносин і поглиблення міжкультурного діалогу, мовні аспекти юридичної комунікації набувають особливого значення. У цьому контексті аналіз особливостей офіційно-ділового стилю китайської мови на матеріалі Кримінального кодексу КНР є не лише актуальним, але й необхідним для розуміння специфіки правової системи Китаю та її мовного забезпечення.

Актуальність дослідження зумовлена потребою вивчення особливостей юридичної мови Китаю як важливого інструменту правозастосування, що забезпечує точність та ефективність юридичної діяльності. У сучасних умовах посилення міжнародної співпраці та інтеграції, знання специфіки офіційно-ділового стилю китайської мови стає необхідним для юристів, перекладачів, дипломатів, а також інших фахівців, які працюють у сфері міжнародного права. Особливості юридичної лексики, структурних і стилістичних характеристик текстів Кримінального кодексу КНР ще недостатньо досліджені в українському науковому просторі, що створює додаткову потребу в даному дослідженні.

Проблема вивчення юридичної мови в контексті її адаптації до міжкультурних і міжправових реалій полягає у складності перекладу юридичних текстів, які часто містять специфічну термінологію, що не має прямих відповідників в інших мовах. Це вимагає від перекладачів і дослідників ґрунтовного розуміння правових інститутів обох культур. Крім того, юридична мова вимагає чіткості й однозначності, що часто стає викликом через лінгвістичні особливості китайської мови, зокрема її синтаксису, характеру ієрогліфічного письма, а також значної кількості омонімів і синонімів.

Метою даного дослідження є аналіз особливостей офіційно-ділового стилю китайської мови на матеріалі Кримінального кодексу КНР, зокрема визначення

лексико-семантичних, стилістичних і структурних характеристик юридичних текстів. Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання:

1. Проаналізувати наукову літературу з офіційно-ділового стилю та аналізу юридичної мови Китаю.
2. Виділити основні юридичні терміни з тексту Кримінального кодексу КНР для дослідження.
3. Провести лексико-семантичний аналіз обраних термінів: визначити їх буквальне значення та смислові відтінки.
4. Здійснити компонентний аналіз ієрогліфів кожного терміна, розкривши їхні значення та функції.
5. Порівняти юридичні терміни з Кримінального кодексу КНР та України, виявивши при цьому їх спільні та відмінні риси.
6. Дослідити вживання цих термінів у сучасній китайській мові.

Об'єктом дослідження є офіційно-діловий стиль китайської мови, а **предметом** – його лексичні, граматичні та стилістичні особливості, представлені в оригінальному тексті Кримінального кодексу КНР.

Методи дослідження включають аналіз, узагальнення, класифікації, а також методи порівняльного аналізу для вивчення мовних особливостей при перекладі. Емпіричні методи включають спостереження за використанням юридичної термінології, вивчення практики перекладу та аналіз текстів Кримінального кодексу КНР.

Структура роботи складається з двох розділів. У першому розділі розглядаються теоретичні основи офіційно-ділового стилю китайської мови, його ключові риси та особливості. Другий розділ присвячений лексико-семантичному аналізу

термінології з Кримінального кодексу КНР, а конкретно компонентний аналіз, функціонування та відповідники з українського Кримінального кодексу.

Таким чином, дане дослідження спрямоване на всебічне вивчення мовних особливостей офіційно-ділового стилю китайської мови, що дозволить розширити уявлення про специфіку юридичної комунікації в Китаї та сприятиме розвитку перекладацької практики у цій сфері.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВИХ ТЕКСТІВ

1.1. Ключові риси та особливості офіційно-ділового стилю сучасної китайської мови.

У Стародавньому Китаї не існувало офіційної мови, яка є зараз, проте було знайдено деякі приклади оракульного кістяного письма «Цзягувень» (甲骨文), що використовувались раніше для пророкування майбутнього. Цей вид письма, який викарбовувався на кістках, черепахових панцирах та інших артефактах, датується приблизно 1500 роком до н.е.

Давньокитайська мова, що була поширена в період Західного Чжоу (до 770 року до н.е.), поступово перетворилася в середньокитайську, якою користувалися правителі династій Суй, Тан і Сун. Хоча ця мова не була офіційною, саме вона стала основою для формування сучасної китайської мови. [9]

Мова офіційно-ділового стилю є пристосуванням державної мови для ділового спілкування. Вона охоплює документацію партійних і державних органів, підприємств та організацій, зокрема постанови, договори, бюлетені, звіти, контракти. Основними рисами офіційно-ділового стилю є використання спеціалізованих та літературних слів, значна кількість складних словосполучень і прийменникових конструкцій, дуже багато декларативних і імперативних речень, а також повне уникання риторичних засобів, таких як метафори чи гіперболи, але можливе застосування паралелізмів і повторів. Завдяки цьому, вийшов точний, стислий і формальний стиль, який був необхідний для ділового спілкування.

У неформальному спілкуванні китайською мовою люди часто використовують ченьюй (成语) та інтернет-сленг, тоді як під час офіційно-ділового

мовлення використовуються складні та набагато формальніші вислови. Наприклад, у розмовному стилі можна сказати: «我昨天真是倒霉透了!» (Wǒ zuótiān zhēn shì dǎoméi tòule!), що означає «Мені вчора сильно не повезло!», а офіційний варіант звучатиме так: «我昨天真是遭遇了许多不走运的事情» (Wǒ zuótiān zhēn shì zāoyùle xǔduō bù zǒuyùn de shìqíng) — «Вчора мені не дуже щастило».

Офіційно-діловий стиль відзначається суворими вимогами до лексики й фразеології, через широке використання професійної термінології, канцеляризмів, аббревіатур, відсутність діалектизмів, жаргонізмів, просторічних виразів, слів із суфіксами суб'єктивної оцінки тощо. Лексичний пласт цих рівнів є стилістемами офіційно-ділового дискурсу сучасної китайської мови, які разом із стабільною композицією тексту надають колорит офіційності та діловитості мовлення.[23, с.1]

Сучасний китайський офіційно-діловий стиль поєднує традиційні цінності, такі як конфуціанська етика, і сучасну практику управління. Це створює унікальну модель, орієнтовану на гармонію, лояльність та колективізм. Основними особливостями цього стилю є підкреслення міжособистісної гармонії, працьовитості та лояльності, інтеграція західних методів управління із збереженням національної ідентичності, акцент на довірі та співпраці в переговорах, а також використання цифрових платформ, таких як WeChat, для ефективного бізнес-спілкування.[3, с.25]

На лексичному рівні офіційно-діловий стиль має кілька важливих рис, серед яких виділяється використання спеціалізованої лексики, фразеологічних кліше та усталених мовних конструкцій. Спеціальна лексика найчастіше зустрічається в офіційних документах і адміністративно-канцелярському спілкуванні. До неї входять такі терміни, як 取决于 qǔjié yú – «залежить від», 适当的 shìdàngde – «належний», 相应 xiāngyìng – «відповідний», 上面指出的 shàngmian zhǐchūde / 上述的 shàngshùde – «вищевказаний», 下面署名的 xiàmiàn shǔmíngde –

«нижчепідписаний» (署名人 shǔmíng rén, 立字人 lìzì rén, 签署人 qiānshǔ rén – «особа, що підписала документ»); 不执行 bù zhí xíng, 不履行 bù lǚ xíng – «невиконання»; 解送 jiěsòng, 护送 hùsòng – «конвоювати, супроводжувати»; 送信人 sòngxìn rén, 持信人 chíxìn rén – «подавець листа, кур'єр»; 保证人 bǎozhèng rén, 担保者 dānbǎozhě – «поручитель» . [4, с.294]

Як можна побачити, офіційно-діловий стиль дуже важливий за-для забезпечення ефективної комунікації без недорозумінь між організаціями чи особами.

1.2 Кримінальний кодекс як окремий жанр офіційно-ділового стилю.

Як вже відомо, офіційно-діловий стиль – це один з видів української літературної мови, що має певні незмінні форми спілкування між установами, окремою особою та установою, між посадовими особами, грубо кажучи, це мова указів, актів, законів та державних документів. Проте, цей стиль також має такі підстилі: законодавчий, дипломатичний, адміністративно-канцелярський. [4, с.29] З цього можна зробити висновок, що Кримінальний кодекс відноситься до законодавчого, або як його ще називають, юридичного підстилю.

Світлана Бибик у своїй праці «Офіційно-діловий стиль: термінологічна субпарадигма енциклопедії української лінгвостилістики» зазначає, що вказаний вище підстиль офіційно-ділового мовлення характеризується офіційно-директивним колоритом, фактологічним наповненням формулювань, вигляд у текстах об'єктивний, логічно-послідовний, позначений вольовою модальністю. [1, с.188]

Юридична мова в Китаї також відома як «法官语言» (fǎguān yǔyán), що дослівно перекладається як *мова судді*. Аналізуючи її, Чжао Юньчуань зазначає, що Мова судді має відображати красу простоти та верховенства права. Право є підсумком моралі, забезпеченням громадського порядку та доброї моралі, до яких кожен повинен дотримуватися. Судді виступають як останній захисник

справедливості і правосуддя, що є найнижчим рівнем моралі. Мова судді повинна бути доступною та легкою для розуміння, щоб народ міг справедливо оцінювати судові рішення. Юридична краса відображає важливість судді у захисті справедливості та правосуддя. Через використання мови, що відрізняється від повсякденної, суддя може впливати на людей, надихаючи їх вірити у верховенство права. Глибоке розуміння й відданість цілям правової системи допомагають суддям співпрацювати з народом, підтримуючи справедливість та верховенство права. [24]

Таким чином, кримінальний кодекс — це не просто набір юридичних норм, а важливий інструмент для забезпечення правопорядку та справедливості. Як приклад офіційно-ділового стилю, він вирізняється чіткістю, логічною структурою та директивністю. Це текст, що говорить мовою закону, але водночас має бути зрозумілим кожному, хто хоче захистити свої права.

1.3 Юридична термінологія як складова офіційно-ділового стилю в китайській мові

Раніше було згадано, що офіційно-діловий стиль мовлення охоплює широкий спектр підстилів, серед яких особливе місце займає юридичний дискурс. Юридична китайська мова має цілу низку специфічних рис, які заслуговують на окремий аналіз.

У своїй праці «Китайська мова в законі: червоний код» Дебора Цао згадує, що мова є семіотичною системою, що оперує знаками для передачі значень, так само право функціонує немов система знаків, що встановлює або регулює правові норми. Взяти наприклад слово «червоний». Воно має абсолютно різні значення для людей із заходу та для Китаю. Для китайців цей колір завжди був традиційним, що символізував удачу, тобто сам-по-собі червоний це вже святковий та радісний колір. Говорячи про інші сфери, такі як фондова біржа, то там цей колір означає зростання акцій, а зелений — падіння, що суттєво відрізняється від сприйняття інших країн.[5, с. 4-5]

Коли ми розглядаємо юридичну мову в міжкультурному аспекті, можна знайти багато відмінностей у значенні слів, які використовуються в праві. Крім того, те, як слова використовуються з правом і юридичним процесом, може бути доказом про різні правові культури і традиції. Наприклад, ми маємо юридичне слово та поняття «law» в англійській мові, тоді як у китайській мові є три його відповідники: 法, 刑 та 律. Концептуально і прагматично вони втілюють, означають і передають різні значення. В інших випадках звичайні слова, що використовуються в юридичному процесі, також можуть мати різні значення в більш неформальній обстановці, при цьому маючи тонку різницю.

Юридична мова тлумачиться як мова юридичної професії, була об'єктом численних досліджень, проте багато серед них виступають за її реформування, щоб зробити її більш зрозумілою для звичайних громадян, чиї життя та долі можуть бути зачеплені нею. Для опису мови законодавства використовується багато зневажливих прикметників, зокрема «багатослівний», «незрозумілий», «пишномовний» і «нудний». Зокрема, в літературі, присвяченій юридичній мові, зазначається, що вона відрізняється від звичайної мови низкою ознак, в тому числі звичайним або надмірним використанням технічної термінології; архаїчною, формальною, незвичною або складною лексикою; безособовими конструкціями; номіналізаціями, пасивними конструкціями (дівчина була поранена...); множинними запереченнями; довгими і складними реченнями; багатослів'ям і надмірністю. У сукупності ці риси часто називають юридичною лексикою. [6]

Саме це і ускладнює сприйняття для людей, які не мають певної підготовки, тому юристи досить часто зазнають критики щодо застосування складної чи не дуже зрозумілої лексики. Основне завдання перекладачів з цієї вузької спеціалізації полягає в тому, аби забезпечити точне відтворення змісту термінів при перекладі з однієї мови на іншу, із врахуванням всіх культурних та контекстуальних особливостей.

Китайська юридична мова включає не лише спеціалізовану термінологію, а й численні ідіоми та метафоричні вирази. Одним із поширених виразів є саме ідіома 大义凛然 (dàyì lǐngrán) , що означає «діяти з великою справедливістю та праведністю». Цей вислів застосовується в юридичному контексті для характеристики поведінки суддів чи адвокатів, що діють неупереджено і чесно. Ще однією поширеною ідіомою є 打破砂锅问到底 (dǎpò shāguō wèn dào dǐ), українською «прискіпливо», «випитувати до маленьких дрібниць», яка використовується для опису всебічного та ретельного розслідування справи. [7, с. 217-220]

Слід не забувати за 成语(chéng yǔ) – усталений фразеологічний вираз, що характеризується єдиним семантичним значенням і переносним вживанням, таким чином надає йому виразності та дозволяє функціонально інтегруватися в структуру речення, теж присутній в юридичній мові. [6] Наприклад 贼喊捉贼(zéi hǎn zhuō zéi), що дослівно перекладається як *«зłodий кричить: зупиніть зłodія»*, використовується для опису ситуацій, коли людина намагається відвернути від себе всі підозри, звинувачуючи інших. Інший чен'юй 借刀杀人(jièdāo shā rén), що означає «вбити за допомогою чужого ножа», застосовується в юридичному контексті для характеристики дій особи, яка маніпулює іншими або залучає їх до вчинення злочину з власної ініціативи. 倒打一耙(dào dǎ yī pá) означає «вдарити когось його ж палицею». Цей ідіоматичний вираз використовується для опису ситуацій, коли хтось неправдиво звинувачує інших у вчиненні певних дій, у яких сама є винною або, простіше кажучи, переводити стрілки. Нарешті, 一石二鸟(yī shí èr niǎo) – «вбити двох птахів одним каменем» є аналогом нашого вислову «вбити двох зайців одним пострілом». У правовій сфері може позначати ситуацію, коли певна дія або рішення одночасно вирішує дві проблеми чи досягає двох цілей. [18, с. 276-300]

Юридичний переклад нерідко включає взаємодію між двома мовами, тому це робить його виключно складним завданням, оскільки перекладач має забезпечити максимально можливу відповідність між текстами, зберігаючи при цьому їх

правову та культурну специфіку. Саме тому юридичний переклад повинен відповідати кільком принципам, які є основними критеріями його якості.

1. Неупередженість. Це є основним принципом юридичної діяльності, і переклад не є винятком. Перекладач має бути нейтральним, уникаючи будь-якої прихильності до кожної зі сторін. Особливо це важливо у судовому перекладі, де перекладач виступає посередником між сторонами. Перекладач не повинен впливати на процес, навіть якщо одна зі сторін прагне залучити його до цього.
2. Точність. Юридична мова вимагає максимальної точності, оскільки вона є основою для правових рішень. При перекладі це означає ретельну передачу правових концепцій, норм і термінології. Проте через складність юридичної мови та її гнучкість, досягти абсолютної точності буває вкрай складно. Залучення двох мов і культур дуже ускладнює цей процес, тому перекладач має зважати на всі нюанси й особливості.

Слід згадати, що дослідниця Гнідаш Н. С. також акцентувала на значущості точності мовлення у правовій сфері, підкреслюючи, що специфіка китайської юридичної термінології вимагає детального аналізу. У своїй роботі вона виділяє лексичні особливості, які відрізняють юридичну мову від звичайних мовних конструкцій.

Таким чином, 合同 – є ключовим у сфері ділового спілкування, так як позначає поняття контракту. Аналогічно, «法律责任» означає юридичну відповідальність і висуває зобов'язання, що виникають у наслідок правових дій. Крім того, 仲裁, який стосується арбітражу, відіграє важливу роль у юридичному дискурсі, бо охоплює альтернативні способи вирішення конфліктів, що є поширеними в китайській правовій системі. [2, с.80]

3. Доречність. Цей принцип стосується стилю, змісту та форми перекладу. Перекладач повинен адаптувати текст так, аби він був зрозумілим для

цільової аудиторії, але при цьому залишався максимально наближеним до оригінального значення. Наприклад, якщо одна сторона не володіє юридичними знаннями, перекладач має спростити сказане, зберігаючи при цьому юридичну точність. Доречність також включає в себе контроль над стилем і рівень деталізації тексту, що залежить, безпосередньо, від рівня підготовки аудиторії.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У ТЕКСТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ КНР

2.1 Стилiстичні характеристики тексту Кримінального кодексу як зразка офіційно-ділового стилю

Досліджувати китайське право — це комплексне завдання, що вимагає глибокого розуміння багатогранної правової системи та її унікальних особливостей. На думку Сяомен Чжан, успішне дослідження китайського права потребує не лише ознайомлення з основними ресурсами, а й здатності аналізувати їх у контексті історичного, соціального та правового розвитку.[13, с. 194] Базове володіння китайською юридичною мовою також є надзвичайно важливим для розуміння історичного підтексту правової системи та постійно розширюваного переліку первинних джерел права. [14, с. 19]

Юридична мова КНР має свої специфічні особливості, що обумовлені як культурними, так і соціально-історичними факторами. Аналіз наукових досліджень свідчить, що нечіткість мови, яка властива китайському праву, не слід плутати з юридичною двозначністю. За словами Сяомен Чжана, згаданого раніше, нечіткість виникає через труднощі в розрізненні основних і периферійних областей семантики. Це явище пов'язане з обмеженістю мови в досягненні абсолютної точності, що є типовим і для інших правових систем. [13, с. 194]

Як приклад нечіткості мови в китайському праві можна навести статтю 105 Кримінального кодексу КНР «Про підлив державної влади, підбурювання до підливу державної влади» :

«组织、策划、实施颠覆国家政权、推翻社会主义制度的，对首要分子或者罪行重大的，处无期徒刑或者十年以上有期徒刑；对积极参加的，处三年以上十年以

下有期徒刑；对其他参加的，处三年以下有期徒刑、拘役、管制或者剥夺政治权利» [19]

(Особа, яка організовує, планує або здійснює підриє державної влади або повалення соціалістичного ладу, підлягає покаранню у вигляді довічного ув'язнення або позбавлення волі на строк понад 10 років для організаторів або осіб, які вчинили тяжкі злочини; особи, які беруть активну участь, підлягають покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не менше трьох років, але не більше 10 років; особи, які беруть участь у здійсненні подібної діяльності, підлягають покаранню у вигляді позбавлення волі на строк не більше трьох років, кримінального ув'язнення, контролю або позбавленню політичних прав).

У цьому прикладі можна помітити, що фрази такі як «підриє державної влади» та «повалення соціалістичного ладу» є дуже широкими та відкритими до інтерпритацій. Це може призвести до того, що одні й ті ж дії в різних випадках будуть кваліфікуватися по різному, залежно від суб'єктивної думки слідчого, прокурора чи судді.

Ще однією з найбільших проблем, з якими стикаються при перекладі юридичної термінології, є відсутність послідовності в використанні термінів. Те саме поняття може бути виражене по-різному, залежно від контексту. Наприклад, китайський термін 侵权 qīn quán може бути перекладений як “порушення прав” або “делікт”, в залежності від ситуації. Це може викликати плутанину та непорозуміння в юридичних документах.

Мова права - це процес, який поступово розвивається від поверхневого до більш глибокого розуміння. Це створює проблему множинного значення окремих слів чи фраз і, водночас, проблему одного значення, яке передається кількома словами. Правова мова не може бути абсолютно точною за своєю природою, але ця нечіткість не означає, що суддя не знає, як діяти у конкретному випадку. У законодавстві використовуються як спеціальні юридичні терміни, так і слова із

повсякденного життя, що отримують спеціальні пояснення від законодавця, коли це необхідно. Наприклад у китайському законодавстві термін 人身自由 (rénshēn zìyóu), що в перекладі означає "особиста свобода", має своєрідне юридичне значення. У повсякденному житті це слово зазвичай вживається для опису загальної свободи людини, але в юридичному контексті воно стосується захисту від незаконного обмеження особистої свободи. Наприклад, коли йдеться про арешт чи затримання, це поняття набуває конкретного значення, яке гарантує людині право на захист від свавільних дій з боку державних органів.

Дослідження показали, що судді, стикаючись із конкретною правовою ситуацією, повинні зважати не лише на семантику, але й на історичні, філософські та соціальні фактори. Як зазначають Евелін Ма та інші автори, ці фактори є невіддільними від власних знань і цінностей судді. [14, с. 19] Це показує, як взаємно впливають людське пізнання та мова в юридичній практиці. Юридична мова — це результат абстракції соціальних подій, яка виводить спільне з індивідуального. Життєві факти завжди конкретні, і судді повинні відновлювати цю конкретність, застосовуючи абстрактні правові норми..

Навіть при застосуванні одного й того ж закону, однакові правові поняття можуть тлумачитись по-різному залежно від конкретного випадку. Ідеал єдиної юридичної мови недосяжний, оскільки вона має залишатися живою і здатною до адаптації. Це дозволяє правовим нормам бути більш гнучкими, водночас обмежуючи довільне тлумачення закону суддями. Їм потрібно знайти ідеальний баланс між тим, щоб адаптувати правові поняття до соціальних змін, і зберегти стабільність закону. Це завдання вимагає від суддів не лише високої правової кваліфікації, а й надзвичайної мудрості.

В приклад навести статтю 385 Кримінального кодексу КНР «Про запобігання корупції»:

«国家工作人员利用职务上的便利，索取他人财物的，或者非法收受他人财物，为他人谋取利益的，是受贿罪» [17]

(Держслужбовець, який використовує своє службове становище для вимагання майна або коштів від іншої особи, або який незаконно приймає майно або кошти від іншої особи на користь іншої особи, є винним у злочині хабарництва).

Цей термін не має чітко визначеного стандарту і може інтерпретуватися суддями по-різному, залежно від того, чи можуть вони довести зв'язок між доходами та несанкціонованими діями. Зміни в суспільних і політичних обставинах можуть впливати на те, як суди трактують цей термін, дозволяючи більш жорстке або м'якше тлумачення в залежності від конкретних умов.

Дослідження показали, що мовна двозначність є однією з основних проблем у правозастосуванні. Суддя повинен вибирати тлумачення, яке найкраще відповідає конкретній ситуації, навіть якщо це тлумачення може відрізнитися від звичайного використання правового поняття. Юридична мова повинна бути наближеною до життя, залишаючись достатньо точною для забезпечення законності. Цей баланс є фундаментальним для розвитку правової системи.

Кримінальне право є не лише юридичним, але й соціальним та політичним явищем. Його тлумачення вимагає врахування багатьох аспектів: лінгвістичного, логічного, політичного та соціального. Як зазначає Ван Чженсюнь, юридична мова є проміжною між штучною та природною мовами. Вона має бути зрозумілою для громадян і водночас відповідати специфічним вимогам права. Це дозволяє праву адаптуватися до змін у суспільстві, залишаючись ефективним інструментом для регулювання соціальних відносин.

Таким чином, кримінальне право КНР і його мовні особливості є яскравим прикладом взаємодії офіційно-ділового стилю з потребами суспільства. Ця взаємодія забезпечує баланс між стабільністю і гнучкістю правової системи, дозволяючи їй ефективно реагувати на виклики сучасності.

2.2. Лексико-семантичні особливості юридичних термінів у Кримінальному кодексі КНР: компонентний аналіз, функціонування та відповідники в українському праві

Перш ніж перейти до аналізу конкретних правових норм КНР, необхідно визначити методологічну основу дослідження. У сучасній китайській мові термін "法律" (fǎlǜ) , як було раніше сказано, відповідає англійському поняттю "law" та українському "закон". Проте семантика цього терміна формувалася в контексті історично різних правових традицій, що вплинуло на його специфічну інтерпретацію. Еволюція китайського правового поняття "法律" пройшла складний шлях, перетворюючись від архаїчних уявлень про "法" (fǎ) та "律" (lǜ), які спочатку існували як окремі категорії. На ранніх етапах китайської державності, зокрема в період Західної Чжоу (西周), відсутність єдиного правового терміна компенсувалася використанням різноманітних спеціальних понять. Серед них виділялися такі концепти, як "命" (mìng) – наказ, що відображав ідею небесного мандату, "典" (diǎn) – канонічні установи, "刑" (xíng) – норми покарання, "宪" (xiàn) – статутні положення та "誓" (shì) – клятвенні зобов'язання. Особливе значення надавалося поняттю "命", яке втілювало одночасно як Небо (天命 tiānmìng), так і світську волю монарха (王命 wángmìng). У такому контексті закони сприймалися не лише як правила, а й як священні норми, що регулювали життя людей.

За етимологією, ієрогліф "法" (fǎ) походить від архаїчної форми "金", яка відображала технологічний процес бронзоливарного виробництва. Ця аналогія вказувала на необхідність чіткості та уніфікації в законах – принципи, які згодом закріпилися в китайській правовій традиції. У часи Чжоу та Воюючих Царств «法» (закон) набуло нового значення і стало дуже важливим у політичних вченнях.

Паралельно у правовій практиці династії Цінь утверджується поняття "律" (lǜ), впроваджене в результаті реформаторської діяльності Шан Яна (商鞅). Відмінність між цими категоріями полягала в тому, що "法" охоплювало загальнонормативні принципи державного управління, тоді як "律"

конкретизувало їх у формі кодифікованих правових актів. Такий поділ зберігався протягом тривалого історичного періоду: "律" здебільшого асоціювався з кримінальним законодавством, тоді як "法" охоплював ширше коло соціальних норм і регуляторів.[15]

У сучасному правовому дискурсі Китаю відбулося синтетичне об'єднання цих традиційних концептів у єдиний термін "法律". Ця категорія поєднує західну увагу до законів як формальних норм із китайською традицією, де право завжди було пов'язане з етичними цінностями. Слово 法律 активно функціонує не лише в правовому дискурсі, а й у повсякденному мовленні як узагальнене позначення юридичних норм, що мають обов'язкову силу. Наприклад: 我们要遵守国家的法律(Wǒmen yào zūnshǒu guójiā de fǎlǜ; Ми повинні дотримуватися законів держави). Отже, китайське бачення закону вирізняється від європейської моделі своєю історичною зумовленістю та глибоким вплетенням у ширший культурно– філософський контекст. У звичайних законах Китай поєднує моральні норми з юридичними правилами. Але в кримінальному праві головним залишається покарання – це вже видно з назви «刑法», дослівно «закон про покарання», яка сильно відрізняється від українського «кримінального права». Термін кримінальне право в українському законодавстві охоплює систему норм, що визначають злочинні діяння та передбачені заходи відповідальності за їх вчинення. У дослівному перекладі 刑法 означає «закон про покарання», де 刑(xíng) — «кара» чи «покарання» (складається з радикала 亅 («ніж», символізує силу, покарання) та 开 («відкривати») — разом вказує на дію, пов'язану з каральним втручанням), а 法(fǎ) – «закон», «норма» (містить «воду» 氵 як символ очищення та 去 «йти, прямувати», що разом виражають ідею спрямування до порядку та очищення суспільства через закон.). Така структура підкреслює каральну суть китайського кримінального законодавства. Тобто, в українській мові акцент робиться на комплексному регулюванні кримінально–

правових відносин, тоді як у китайській термінології головна увага зосереджена саме на каральному аспекті.

Крім того, в китайському праві широко використовується термін 刑事责任 (xíngshì zérèn), що означає *кримінальну відповідальність*, тоді як в українському контексті це поняття є лише одним з елементів кримінального права загалом.

Щоб краще зрозуміти особливості функціонування терміна 刑事责任 (xíngshì zérèn) у китайському кримінальному праві, доцільно звернутися до його буквального значення та внутрішньої структури. У дослівному перекладі цей термін означає «*відповідальність у кримінальній справі*», де кожен із компонентів має специфічне смислове навантаження. Ієрогліф 刑 позначає «покарання» і містить радикал 刂 («ніж»), що вказує на силовий або репресивний характер дії. Компонент 事 означає «справа», «інцидент», і відсилає до самого факту правопорушення. Друга частина конструкції – 责任 – складається з ієрогліфа 责, який означає «обов'язок» або «відповідальність», та 任, що несе значення «призначення», «доручення», або ж «нести обов'язки». Така структура підкреслює, що термін позначає не просто юридичний наслідок дії, а саме покладений державою обов'язок нести покарання за скоєне порушення закону.

Характерним є і широке використання цього терміна в сучасній китайській мові — як в офіційних виступах, так і в публіцистиці чи побутових обговореннях. Наприклад, у реченні 他必须承担刑事责任 (Tā bìxū chéngdān xíngshì zérèn) – «Він повинен нести кримінальну відповідальність» – термін підкреслює не лише юридичну необхідність, а й соціальну засуджуваність вчиненого діяння. Це свідчить про те, що 刑事责任 функціонує як повноцінний соціолінгвістичний маркер правової свідомості в сучасному китайському суспільстві.

Цілісне розуміння поняття кримінальної відповідальності (刑事责任) у китайському праві також потребує врахування того, як право структурує не лише саму відповідальність, а й межі її застосування. Саме тут проявляється каральна

логіка, яка, починаючись у терміні 刑法, поширюється й на концепції юрисдикції. Потрібно пам'ятати, що в Китаї сприймають юрисдикцію не просто як нейтральне правове поняття, а як інструмент розширення простору державного суверенітету, де навіть окремі ієрогліфи мають символічну вагу.

Термін 属地管辖权 (shǔdì guǎnxiá quán), що перекладається як «територіальна юрисдикція», складається з чотирьох ключових компонентів. 属 (shǔ) означає «належати» і відображає підпорядкованість певної території, 地(dì) «земля», 管辖(guǎnxiá) – «управляти й контролювати», а 权(quán) – «право». У буквальному сенсі цей термін означає право на контроль над територією, що виражає не лише адміністративний, а й ідеологічний аспект державної влади. На відміну від українського терміна «територіальна юрисдикція», де основна увага приділяється місцю розгляду справи, китайський відповідник наголошує на приналежності території до цілісного державного організму. Таким чином, юрисдикція трактується не як зона дії норм, а як простір суверенного впливу. У сучасному мовленні це поняття використовується, зокрема, у висловлюваннях на тему міжнародного права чи питань щодо Тайваню: 台湾是中国的属地,享有完整的属地管辖权(Táiwān shì Zhōngguó de shǔdì, xiǎngyǒu wánzhěng de shǔdì guǎnxiá quán; Тайвань це територія Китаю, на яку поширюється повна територіальна юрисдикція).

Аналогічно, термін 属人管辖权 (shǔrén guǎnxiá quán) означає «персональна юрисдикція». Його структура містить 属 «належати», 人(rén) – «людина», а також ті самі 管辖权– як у попередньому терміні. Таким чином, це означає право на контроль над особою, що належить до певної системи.

У китайській правовій традиції цей термін вказує на те, що навіть перебуваючи за кордоном, громадянин КНР не виходить із-під дії китайського права. В українському праві аналогічне поняття «персональна юрисдикція» – не має такого елементу належності й трактується як звичайний зв'язок між судовою владою і фізичною особою. У сучасному вжитку цей термін часто з'являється в

контексті міжнародних судових процесів:
中国公民在国外也要遵守中国的法律, 因为有属人管辖权 (Zhōngguó gōngmín zài guówài yě yào zūnshǒu Zhōngguó de fǎlǜ, yīnwèi yǒu shǔrén guǎnxiá quán; Громадяни Китаю повинні дотримуватися китайських законів навіть за кордоном, тому що існує персональна юрисдикція).

За логікою китайського права важливу роль відіграє не лише те, кому і над чим надається юрисдикція, а й навіщо вона застосовується. Цей функціональний аспект яскраво проявляється у терміні 保护管辖权 (bǎohù guǎnxiá quán), який в українській мові зазвичай перекладається як «захисна юрисдикція».

У буквальному розумінні 保护管辖权 означає *право на захисне управління або контроль*. Ієрогліф 保 (bǎo) означає «охороняти», «захищати», а 护 (hù) – «опікуватися», «оберігати», разом утворюючи вираз 保护, який вживається для позначення активного акту захисту. 管辖 (guǎnxiá), як і раніше було сказано, означає «управляти та контролювати», а 权 (quán) – «право», «повноваження». Таким чином, весь термін позначає суверенне право держави захищати свої інтереси та громадян навіть поза межами територіальної або персональної юрисдикції.

Відмінність цього терміна від українського відповідника полягає насамперед у характері захисту. У китайській правовій системі 保护 не є пасивною функцією, а навпаки – підкреслює активну державну позицію: держава не чекає загрози, а діє наперед. В українському ж правовому підході «захисна юрисдикція» з'являється переважно в контексті реакції на вже наявну загрозу, зокрема у справах про тероризм чи державну зраду. Тому китайський варіант терміна має більш ієрархічну конотацію та функціонує як попереджувальний механізм втручання, тоді як український – як реактивний засіб впливу.

У сучасному мовленні 保护管辖权 часто вживається у зв'язку з захистом державних інтересів, зокрема в економічній та кібербезпеці. Наприклад: 国家有权在境外行使保护管辖权以维护国家利益 (Guójiā yǒu quán zài jìngwài xíngshǐ bǎohù guǎnxiá quán yǐ wéihù guójiā lìyì; *Держава має право здійснювати захисну юрисдикцію за кордоном для охорони національних інтересів*).

У межах активної державної стратегії захисту, яку ми простежуємо у понятті 保护管辖权, логічним продовженням стає кримінально-правове закріплення безпеки як суспільної цінності. Саме тут набуває особливої актуальності термін 危害公共安全罪 (wēihài gōnggòng ānquán zuì), який охоплює злочини, спрямовані проти громадської безпеки.

У буквальному перекладі 危害公共安全罪 означає «злочин, що шкодить громадській безпеці». Структура терміна побудована таким чином, що вже на лексичному рівні фіксує причинно-наслідковий зв'язок між небезпекою і карністю. Ієрогліфи 危 і 害 формують конструкцію «створення загрози», 公共安全 – «громадська безпека», а 罪 – традиційне позначення злочину. Таким чином, термін не залишає місця для оціночності – мова йде про чітко визначену шкоду, яка зачіпає суспільство загалом.

На відміну від українського формулювання, що часто базується на узагальненій конструкції «створення небезпеки», китайське визначення відображає інший принцип – персоніфікацію дій. Закон чітко визначає, що до цієї категорії належать, зокрема, 放火(fànghuǒ, підпал), 决水(juéshuǐ, навмисне руйнування дамб), 爆炸(bàozhà, вибухи), а також 投放毒害性、放射性、传染病病原体等物质(tóufàng dúhàixìng, fàngshèxìng, chuánrǎnbìng bìngyuántǐ děng wùzhì) – поширення отруйних, радіоактивних або інфекційних речовин.

Така класифікація зміщує увагу з потенційних наслідків на самі дії як джерело кримінальної відповідальності. У цьому сенсі китайське кримінальне право формує більш детальний і формалізований підхід, де кожне правопорушення має власне

визначення і відповідне покарання, яке в окремих випадках може включати навіть смертну кару.

У сучасній китайській мові термін 危害公共安全罪 активно вживається в офіційній риторичі, зокрема в повідомленнях про резонансні правопорушення. Наприклад, у випадку підриву громадських об'єктів або отруєння водопостачання, у публікаціях часто з'являються формулювання на кшталт: 制造爆炸物造成大量人员伤亡的行为属于危害公共安全罪 (Zhìzào bàozhàwù zàochéng dàliàng rényuán shāngwáng de xíngwéi shǔyú wēihài gōnggòng ānquán zuì; *Дії з виготовлення вибухівки, що спричинили численні людські жертви, вважаються злочином проти громадської безпеки*).

У китайському праві злочини проти громадської безпеки – це не абстрактні поняття. Безпека тут – як «червона лінія»: переступиш – отримаєш суворе покарання. І цей підхід видно навіть у тому, як такі злочини описують у законах.

Зміщення акценту з абстрактної загрози на конкретні дії, властиве китайському кримінальному праву, супроводжується ще одним важливим аспектом – особливим підходом до суб'єкта злочину. Тут у полі зору опиняється термін 犯罪主体的特殊身份 (fànzui zhǔtǐ de tèshū shēnfèn), що буквально означає «*особливий статус суб'єкта злочину*».

Цей термін складається з кількох частин, кожна з яких виконує важливу семантичну функцію. 犯罪 (fànzui) – «скоєння злочину», де 犯 (fàn) означає «вчиняти», «порушувати», а 罪 (zuì) – «злочин» або «провина». 主体 (zhǔtǐ) – це «суб'єкт», де 主 (zhǔ) означає «основний», «головний», а 体 (tǐ) – «тіло», «суть», тобто той, хто здійснює дію. 的 (de) – граматична частка, що зв'язує означення з іменником. 特殊 (tèshū) – «особливий», «винятковий», а 身份 (shēnfèn) – «соціальний статус», «посада», «особистість».

У китайському кримінальному праві така ідея реалізується через закріплення категорій злочинів, які можуть бути скоєні лише особами з певним статусом: державними службовцями, військовими, лікарями, вчителями тощо. Закон прямо

вказує, що відсутність такого статусу виключає можливість притягнення до відповідальності за конкретною статтею, навіть якщо дія зовні схожа на злочин. В українському кримінальному законодавстві поняття спеціального суб'єкта теж існує, однак воно часто не є обов'язковим елементом складу злочину, а лише обставиною, що впливає на кваліфікацію чи міру покарання. Наприклад, у випадках зловживання владою або службовим становищем, спеціальний статус особи в Україні частіше розглядається як обтяжуюча обставина, а не як юридично необхідна передумова складу злочину.

У сучасній китайській мові цей термін зустрічається здебільшого в юридичній практиці, судових рішеннях та офіційних заявах. Зокрема, у формулюваннях на кшталт: 只有具备特殊身份的人才能构成此类犯罪 (Zhǐyǒu jùbèi tèshū shēnfèn de rén cái néng gòuchéng cǐ lèi fànzui; *Лише особа з відповідним особливим статусом може бути визнана винною у такому типі злочину*). В такому випадку очевидно, що 犯罪主体的特殊身份 – це не просто опис винного, а правова рамка, що визначає допустимість застосування норми до тієї чи іншої особи.

Згадуючи суб'єкти та їхні характеристики, не можна не згадати «здатність до вчинення дій». 民事行为能力 (mínshì xíngwéi nénglì) у китайському праві підкреслює можливість民事主体 (mínshì zhǔtǐ) – суб'єкта цивільного права – брати участь у правовідносинах шляхом своїх дій. Термін 行为能力 (xíngwéi nénglì) буквально означає безпосередньо «здатність до вчинення дій», що підкреслює саме активну роль у здійсненні прав. Водночас в українському терміні «дієздатність» основний акцент зміщений на результат – «набувати» права та «створювати» обов'язки, що більше орієнтоване на наслідки правових дій, ніж на саму можливість їх вчинення.

Осмислення ролі суб'єкта злочину в китайському праві не завершується визначенням його соціального чи посадового статусу. Важливу частину правової кваліфікації становить також його здатність усвідомлено вчиняти протиправні дії,

що закріплюється в терміні 行为能力 (xíngwéi nénglì) – «дієздатність» або, буквально, «здатність до дії».

Цей термін складається з двох частин. 行为 (xíngwéi) перекладається як «поведінка», «вчинок», де 行 (xíng) означає «виконувати», «практикувати», а 为 (wéi) – «робити», «бути». Разом ці два ієрогліфи формують поняття навмисної дії. Друга частина – 能力 (nénglì) – означає «здатність», де 能 (néng) – це «можливість», «уміння», а 力 (lì) – «сила». Отже, у буквальному сенсі 行为能力 — це сила виконувати дію, тобто правоздатність реалізовувати юридично значущі вчинки.

У китайському кримінальному праві цей термін тісно пов'язаний із психічним і віковим станом особи. Особа визнається суб'єктом злочину лише тоді, коли вона має повну поведінкову здатність, тобто може усвідомлювати свої дії та керувати ними. У разі психічного захворювання або досягнення лише часткового віку кримінальної відповідальності – ця здатність вважається обмеженою або відсутньою. В українському праві дієздатність трактується подібно, однак її тлумачення та межі встановлюються вже Цивільним кодексом і в більшості випадків розглядаються в адміністративному чи цивільному контексті, тоді як у кримінальному праві питання осудності регулюється окремими нормами і зазвичай не вживається через термін «дієздатність», а замінюється поняттями «осудність» і «вік кримінальної відповідальності».

У сучасній китайській мові 行为能力 активно використовується як у юридичних, так і в повсякденних контекстах, особливо коли йдеться про здатність особи виконувати обов'язки або приймати рішення. Наприклад: 他因为精神病失去了行为能力 (Tā yīnwèi jīngshénbìng shīquē le xíngwéi nénglì; *Через психічну хворобу він втратив дієздатність*).

Наступним, не менш важливим терміном в рамках відповідальності за злочини є «підбурювач». В українському праві цей термін походить від дієслова «підбурювати» – тобто, спонукати когось до злочину, зазвичай через різні погрози, примуси, підкупами або ж простим шляхом вмовляння. Також підбурювач

вважається одним із співучасників злочину. Формулювання чітко вказує, що особа «схилила іншого співучасника» до злочину, що означає необхідність самого злочину та його виконавця. Тим часом, у китайському праві застосовується термін 教唆犯(jiàosuōfàn), де 教唆 – «підбурювати», «схилити»; а 犯 означає «злочинець», «особа, що вчинила злочин», що разом утворює «той, хто підбурює до злочину». У їхньому формуванні 教唆犯 може бути покараний навіть якщо виконавець не вчинив злочин (如果被教唆的人没有犯被教唆的罪 Rúguǒ bèi jiàosuō de rén méiyǒu fàn bèi jiàosuō de zuì), тобто сам факт підбурювання вже є карним, навіть якщо злочин не відбувся. Що показує те, що в Україні акцентують увагу саме на процесі впливу(як саме підбурили), а в Китаї на результат (чи скоїли злочин).

Наразі фільми про кримінальні розслідування користуються великою популярністю, тож, почувши фразу «Кримінальний кодекс», багато хто передусім думає про злочини, які в ньому описані. Більшість випадків саме свідомі та зроблені навмисно [3, с.250]. У цьому контексті особливо важливим є поняття умисного злочину, що має різні мовні та концептуальні оформлення в українському та китайському кримінальному праві.

В українському праві умисний злочин визначається як діяння, вчинене з усвідомленням його суспільної небезпеки (社会危险性, shèhuì wēixiǎn xìng) і передбаченням можливих шкідливих наслідків (危害后果, wēihài hòuguǒ), а також із відповідним внутрішнім ставленням до них. Основна увага зосереджена на загальному усвідомленні та передбаченні наслідків.

У китайському кримінальному праві аналогічне поняття передається терміном 故意犯罪(gùyì fànzui), що дослівно означає «злочин, учинений навмисно». Ієрогліф 故(gù) має значення «навмисно», «свідомо», а 意(yì) – «воля», «намір». Таким чином, 故意 означає усвідомлений намір або прагнення. 犯罪(fànzui) – це «скоєння злочину», де 犯(fàn) передає значення «вчиняти», а 罪(zuì) – «злочин». Усі складові терміна акцентують на наявності внутрішнього рішення діяти протиправно.

Китайська правова доктрина детальніше розрізняє види умислу, що закріплено безпосередньо у термінах: 直接故意 (zhíjiē gùyì) – прямий умисел, коли особа повністю усвідомлює наслідки своїх дій і бажає їх настання (希望这种结果发生, xīwàng zhè zhǒng jiéguǒ fāshēng), та 间接故意 (jiànjiē gùyì) – непрямий умисел, коли особа не прагне шкідливих наслідків, але свідомо допускає їхнє настання (放任这种结果发生, fàngrèn zhè zhǒng jiéguǒ fāshēng).

На мовному рівні китайський варіант демонструє чітке розмежування між ступенями зацікавленості особи в наслідках, що відбивається як у термінології, так і в структурі кримінального визначення. У той час як в українському законодавстві ця диференціація менш виражена на формальному рівні, у китайському праві вона зафіксована у самому понятті через мовну структуру і чітке протиставлення різних видів 故意.

У протигагу умисним злочинам, які передбачають повну усвідомленість дій і їхніх наслідків, китайське кримінальне право визначає іншу категорію правопорушень – 过失犯罪 (guòshī fànzui), що означає злочини, вчинені з необережності. У буквальному значенні цей термін перекладається як «злочин, спричинений недбалістю чи необережністю». Ієрогліф 过 (guò) означає «помилка», «провина» або «перевищення», 失 (shī) – «втрата», «недогляд», разом 过失 означає «ненавмисне порушення». 犯罪 (fànzui), як завжди, означає «вчинення злочину». Таким чином, 过失犯罪 описує ситуації, в яких особа не мала наміру спричинити шкоду, але не дотрималась обов'язкової обережності, що призвело до протиправного наслідку.

Китайський кримінальний кодекс чітко виділяє необережні злочини як окрему категорію і, на відміну від умисних, передбачає м'якші покарання, які можуть навіть не включати позбавлення волі, особливо якщо відсутній тяжкий наслідок. Українське кримінальне законодавство також визнає злочини з необережності, зокрема у статтях, що стосуються ДТП, медичної практики чи службової халатності. Проте в українській традиції обґрунтування вини часто пов'язується з результатом, тоді як у китайській – із формальним порушенням

правил поведінки або стандартів обережності, що проявляється навіть тоді, коли наслідки мінімальні.

У сучасній китайській мові 过失犯罪 активно використовується в офіційній комунікації, зокрема в кримінальних звітах, які пояснюють, чому особа не підлягає суворій відповідальності. Наприклад: 法院认定这是一起严重的过失犯罪案件 (Fǎyuàn rèndìng zhè shì yī qǐ yánzhòng de guòshī fànzui ànjiàn; Суд визнав цю справу тяжким злочином, вчиненим з необережності).

Наявність наміру чи навіть необережності ще не означає, що особа буде притягнута до кримінальної відповідальності – для цього необхідно, аби її дії вийшли за межі внутрішньої волі і перейшли до стадії фактичного здійснення. Саме цю грань у китайському кримінальному праві чітко окреслює термін 已经着手实行犯罪 (yǐjīng zhuóshǒu shíxíng fànzui), що означає вже розпочату реалізацію злочину, або просто – замах.

Цей вираз дослівно перекладається як: «вже почав здійснювати злочин». 已经 (yǐjīng) – «вже», 着手(zhuóshǒu) – «приступити до дії», де 着– «торкатися, зачіпати», а 手– «рука», тобто дослівно – «взятися руками», «приступити». 实行 (shíxíng) – «виконувати», «реалізовувати», а 犯罪 (fànzui) – «вчиняти злочин». Усі разом ці компоненти фіксують момент, коли особа перестає лише хотіти скоїти злочин і починає діяти в його напрямку.

У кримінальному праві Китаю замах розглядається як повноцінна стадія злочину, що підлягає окремій юридичній кваліфікації, навіть якщо дію не було доведено до кінця. Такий підхід відображає ідею профілактичного втручання, яка пронизує китайську правову систему: злочин переслідується не тільки за результат, а й за початок реалізації наміру, що сам по собі вже є загрозою публічному порядку. В українському кримінальному праві поняття замаху закріплене у статті 15 КК України, де визнається, що замах – це свідомі дії, безпосередньо спрямовані на вчинення злочину, які не були завершені з причин, що не залежали від волі особи. І хоча правові формулювання схожі, китайська модель схильна деталізувати

момент початку злочинного процесу, підкреслюючи відповідальність навіть за ранні фази дії.

Термін закріпився у сучасній правовій лексиці Китаю, де найчастіше вживається в офіційних судових документах і нормативних актах. Наприклад: 嫌疑人已经着手实行犯罪, 但由于被及时发现, 未造成严重后果 (Xiányí rén yǐjīng zhuóshǒu shíxíng fànzui, dàn yóuyú bèi jíshí fāxiàn, wèi zàochéng yánzhòng hòuguǒ; *Підозрюваний уже почав реалізовувати злочин, але його було вчасно виявлено, тому тяжких наслідків не настало*).

У логіці китайського кримінального права, де детально розписані не лише стадії злочину, а й конкретні види дій, особливе місце посідають злочини проти особистості. Серед них чітко виділяється 强奸罪 (qiángjiān zuì) – зґвалтування, як один із найбільш тяжких злочинів, що порушують не лише фізичну, а й моральну недоторканність людини.

У буквальному значенні 强奸罪 перекладається як «злочин насильницького статевого акту». 强(qiáng) означає «сильний», «примусовий», 奸(jiān) – «сексуальна агресія», «зґвалтування»; 罪(zuì) – злочин. Таким чином, ієрогліфічна конструкція 强奸 буквально передає дію, що чиниться силоміць, тобто сексуальний акт, здійснений примусово. Важливо зазначити, що ієрогліф 奸 сам по собі має вкрай негативну конотацію: він також входить до слів, що позначають «підступність» або «зрадництво», що ще більше підсилює засуджувальне звучання терміна.

У китайському кримінальному кодексі 强奸罪 має окрему статтю, що передбачає суворе покарання, включаючи можливість довічного ув'язнення або смертної кари у випадках надзвичайної тяжкості, наприклад, якщо жертвою є неповнолітній. Українське законодавство також трактує зґвалтування як окремий склад злочину (стаття 152 КК України), проте у КНР сильніше підкреслена роль фізичного насильства або загрози, тоді як в українському праві ключову роль відіграє відсутність добровільної згоди, що більше відповідає сучасним європейським підходам до трактування терміну сексуального насильства. Таким

чином, хоч і обидві системи визнають злочин однаково тяжким, проте фокус зовсім на іншому: у Китаї – на діях злочинця, в Україні – на захисті волі потерпілого.

У чинній юридичній практиці Китаю цей термін активно використовується в заголовках кримінальних новин та вироках судів. Наприклад: 法院以强奸罪判处被告人十五年有期徒刑 (Fǎyuàn yǐ qiángjiān zuì pànchǔ bèigàorén shíwǔ nián yǒuqī túxíng; Суд визнав підсудного винним у зґвалтуванні та призначив п'ятнадцять років позбавлення волі).

Як і у випадку з злочинами, що посягають на фізичну недоторканність, китайське кримінальне право передбачає окрему категорію злочинів, що становлять загрозу державній безпеці. Один із них – 间谍罪 (jiàndié zuì) – злочин шпигунства, що трактується як особливо небезпечний для політичного та національного суверенітету.

У буквальному значенні 间谍罪 перекладається як «злочин шпигунства». Ієрогліф 间 (jiàn) означає «проміжок», «інтервал», а також використовується у значенні «таємно» або «впроваджено всередину». 谍 (dié) означає «шпигун», «таємний агент», а 罪 (zuì) – як завжди – «злочин». Таким чином, у структурі терміна вже закладено зміст таємного збору інформації проти інтересів держави.

У китайському кримінальному кодексі 间谍罪 передбачено окремий розділ, що охоплює шпигунство як самостійний склад злочину, який включає не лише незаконний збір інформації, але й співпрацю з іноземними структурами, надання технічної допомоги ворогові або вербування агентів. У китайській юридичній системі такі дії сприймаються не просто як порушення закону, а як зрада інтересам держави, що вимагає максимально жорсткої реакції. Відповідальність може варіюватися від тривалого позбавлення волі до смертної кари.

В українському кримінальному праві шпигунство регулюється окремою статтею (ст. 114 КК України), де воно визначене як передача або збирання інформації в інтересах іноземної держави, спрямоване на шкоду суверенітету,

територіальній цілісності або обороноздатності України. Основні відмінності полягають у ступені деталізації: якщо в КНР у законі чітко прописані форми шпигунської діяльності, то в українському праві акцент зроблений на загальному мотиві та результаті дії.

У сучасній китайській мові 间谍罪 вживається переважно в офіційних повідомленнях, заявах МЗС і спецслужб, а також у публікаціях, що стосуються державної безпеки. Наприклад: 一名外国人因涉嫌间谍罪被依法逮捕 (Yī míng wàiguó jiàndié yīn shèxián jiàndié zuì bèi yīfǎ dàiǒu; *Іноземця було заарештовано за підозрою у вчиненні злочину шпигунства згідно із законом*).

Слід зазначити, що у кримінальному кодексі КНР певні види шпигунської діяльності описуються з особливою конкретизацією. Одним із характерних прикладів є формулювання 为敌人指示轰击目标 (wèi dírén zhǐshì hōngjī mùbiāo), яке буквально перекладається як «вказувати ворогу цілі для бомбардування». Структура цього вислову – 为 («для», «в інтересах»), 敌人 («ворог»), 指示 («інструктувати», «вказувати»), 轰击 («бомбардувати»), 目标 («ціль») – безпосередньо передає суть активної допомоги супротивнику у здійсненні бойових дій.

На лексичному рівні фраза не залишає простору для двозначного тлумачення: вона фіксує пряме сприяння ворогу через надання інформації про об'єкти для атак. Це формулювання вживається в обвинувальних актах і судових рішеннях у справах про шпигунство і стало усталеною юридичною конструкцією в китайському правовому дискурсі.

Характерним прикладом є схожі публікаційні повідомлення: 向俄罗斯提供乌克兰军事设施信息, 为敌人指示轰击目标, 构成间谍罪 (Xiàng Èluósī tígōng Wūkèlán jūnshì shèshī xīnxi, wèi dírén zhǐshì hōngjī mùbiāo, gòuchéng jiàndié zuì; *Надання Росії інформації про українські військові об'єкти та вказування ворогу цілей для обстрілу є складом злочину шпигунства*).

У межах системи кримінальних покарань китайського права однією з особливих форм обмеження особи є 管制 (guǎnzhì) – міра, що поєднує елементи контролю та обмеження свободи. Це покарання є менш суворим, ніж ув'язнення, проте передбачає постійне втручання держави в особистий простір засудженого через нагляд і регламентацію його поведінки.

Структура терміна на рівні ієрогліфів повністю відображає його суть. Компонент 管 (guǎn) має значення «керувати», «контролювати» і пов'язаний із поняттям адміністративного впливу. Ієрогліф 制 (zhì) означає «обмежувати», «регулювати», що підкреслює аспект дисциплінарного тиску. Разом вони формують ідею керованого обмеження, коли покарання здійснюється не через фізичну ізоляцію, а шляхом постійного контролю і підзвітності.

У кримінальному праві КНР 管制, як правило, застосовується щодо нетяжких правопорушень або є засобом пом'якшення вироку. Особа, засуджена до 管制, формально не втрачає свободи, але змушена регулярно звітувати, не має права самовільно змінювати місце проживання та повинна дотримуватись встановлених норм поведінки. Лексичний аналіз терміна свідчить про його нейтральність: він є суто юридичним і вживається без емоційного забарвлення, що забезпечує його стійкість у офіційному стилі.

В українській юридичній практиці найбільш близькими за змістом є поняття «обмеження волі» або «пробаційний нагляд» (без ізоляції) . Водночас пряма відповідність концепції «контролю і регулювання», закладеній у 管制, в українській термінології відсутня. Це підкреслює специфіку китайського правового підходу, де особлива увага приділяється адміністративному управлінню поведінкою людини, а не тільки позбавленню свободи.

У сучасному мовленні 管制 застосовується не лише в межах кримінального права, а й у ширшому адміністративно– політичному контексті – наприклад, щодо обмеження торгівлі зброєю, медикаментами або пересування під час карантинних

заходів. Приклад кримінального застосування: 他因盗窃罪被判处有期徒刑一年管制(Tā yīn dàoqiè zuì bèi pànchǔ yī nián guǎnzhì; Його засуджено до одного року обмеження волі за крадіжку).

У китайській кримінальній системі окрему категорію складають покарання, які не є основними, але накладаються додатково до них – так звані 附加刑(fùjiā xíng). Цей термін вживається для позначення додаткових кримінальних санкцій, що виконують допоміжну, але обов’язкову функцію.

Ієрогліф 附(fù) означає «приєднаний», «прикріплений», 加(jiā) – «додавати», разом 附加 утворює значення «додатковий», «накладений зверху». 刑(xíng) – «покарання». У термінах лексичної структури 附加刑 буквально означає «додане покарання». У цьому словосполученні відсутній емоційний підтекст, проте присутня чітка логіка юридичної техніки: існує головне покарання (наприклад, позбавлення волі) і можуть існувати додаткові, що супроводжують основне.

У правовому контексті 附加刑 може включати позбавлення політичних прав, конфіскацію майна, заборону займати певні посади або діяти у визначеній сфері. Такі заходи мають на меті продовження впливу держави на особу після основного покарання, а іноді – паралельну правову реакцію на злочин.

В українській правовій системі подібна категорія також існує, але не має такої чіткої назви. Замість загального поняття «додаткове покарання» в українській мові використовуються конкретні назви: «позбавлення права обіймати посади», «штраф» тощо. У китайській мові ж 附加刑 функціонує як універсальна категорія, і це додає терміну високої ступені термінологічної абстракції.

У сучасному мовленні він вживається виключно у формальному, правовому реєстрі, зазвичай у текстах судових вироків. Наприклад: 法院判处有期徒刑三年, 并处附加刑: 罚金人民币一万元(Fǎyuàn pànchǔ tā yǒuqī túxíng sān nián, bìng chǔ fùjiā xíng: fájīn Rénmínbì yī wàn yuán; Суд засудив його до трьох років позбавлення волі та наклав додаткове покарання у вигляді штрафу в розмірі десяти тисяч юанів).

У китайській системі кримінального покарання, де суворість санкцій чітко градуїрована залежно від ступеня суспільної небезпеки діяння, важливе місце займає поняття безстрокового позбавлення волі. У Кримінальному кодексі КНР воно позначене терміном 无期徒刑(wúqī túxíng).

Буквальне значення цього терміна розкривається через його компонентну структуру. 无(wú) означає «немає», «без», 期(qī) – «період», «термін», разом 无期 передає зміст «без встановленого строку». 徒刑(túxíng) – це «позбавлення волі», де 徒(tú) історично означало «покарання у вигляді примусової праці» або «утримання», а 刑(xíng) – «покарання». Таким чином, 无期徒刑 у буквальному перекладі означає *«покарання без установленого строку шляхом позбавлення волі»*.

На відміну від обмеження волі або тимчасового ув'язнення, безстрокове позбавлення волі в китайському праві означає, що особа засуджується до ув'язнення на невизначений період часу, проте законодавством передбачено можливість зменшення терміну через застосування амністії або умовно-дострокового звільнення. Мовна модель цього терміна демонструє суворий характер покарання через пряме заперечення строковості, що вже на рівні лексики підкреслює безмежність державного контролю над свободою засудженого. У Кримінальному кодексі України найближчим за змістом є поняття «позбавлення волі на певний строк», однак безстрокового позбавлення волі як окремої категорії в українському законодавстві немає. Найбільш суворим видом покарання в Україні є довічне позбавлення волі, що функціонально близьке до 无期徒刑, але має інші юридичні механізми застосування.

У сучасній юридичній мові термін 无期徒刑 використовується винятково в офіційному контексті – у судових вироках, повідомленнях прокуратури та публікаціях про тяжкі злочини. Приклад речення: 法院以故意杀人罪判处被告人无期徒刑(Fǎyuàn yǐ gùyì shā rén zuì pànchǔ bèigào rén wúqī túxíng; Суд засудив обвинуваченого до безстрокового позбавлення волі за умисне вбивство).

Концептуально 无期徒刑 у китайському правовому дискурсі передає ідею максимальної відповідальності без автоматичного права на перегляд справи або зміну міри покарання, що відображає загальну тенденцію до жорсткішого підходу у справах про тяжкі злочини.

Поруч із безстроковим позбавленням волі китайське кримінальне право виділяє ще більш суворий вид покарання – смертну кару, що позначається терміном 死刑 (sǐxíng). Цей термін закріплений у Кримінальному кодексі КНР як остаточний захід покарання для найбільш тяжких злочинів.

Буквальна структура терміна проста і пряма. 死 (sǐ) означає «смерть», «померти», а 刑 (xíng) – «покарання». У поєднанні 死刑 безпосередньо передає значення «покарання смертю». На лексичному рівні цей термін демонструє характерну для китайського правового мислення тенденцію до точного та беземоційного опису змісту покарання.

У КНР смертна кара може призначатися за вчинення особливо тяжких злочинів, наприклад, умисне вбивство, терористичні акти або тяжкі випадки корупції. На разі чинне законодавство передбачає суворе обмеження її застосування, включаючи можливість відстрочення виконання вироку з подальшим пом'якшенням до безстрокового позбавлення волі. Сам по собі термін 死刑 не передбачає додаткових описових елементів чи евфемізмів, на відміну від багатьох інших правових культур, де для позначення смертної кари використовуються більш нейтральні або завуальовані формулювання.

У сучасній юридичній мові цей термін використовується в контексті призначення покарання за особливо тяжкі злочина, такі як умисне вбивство за обтяжуючих обставин або терористичні акти. Наприклад: 被告人因组织、领导恐怖活动, 造成多人死亡, 法院依法判处死刑 (Bèigàorén yīn zǔzhī, lǐngdǎo kǒngbù huódòng, zàochéng duō rén sǐwáng, fǎyuàn yīfǎ pànchǔ sǐxíng; Обвинувачений

був засуджений до смертної кари за організацію і керівництво терористичною діяльністю, що призвела до загибелі багатьох людей).

У кримінальному праві КНР, поряд із класифікацією покарань, важливе місце посідає і категоризація суб'єктів злочину залежно від їхньої кримінальної історії. Одним із таких визначень є термін 累犯 (lěifàn), що вказує на особу, яка скоїла злочин повторно після відбуття покарання за попередній злочин.

У буквальному розумінні 累 (lěi) означає «вплутувати», «залучати», а 犯 (fàn) – «вчиняти злочин». Таким чином, 累犯 буквально означає «накопичення злочинів». Уже в ієрогліфічній структурі закладено наголос на багаторазовості правопорушень, що формує особливий соціально– правовий статус винного.

За Кримінальним кодексом КНР, особа визнається 累犯, якщо протягом встановленого строку після відбуття покарання за тяжкий злочин вона скоює новий злочин. Наявність статусу 累犯 обтяжує кримінальну відповідальність і зазвичай впливає на призначення суворішого покарання. У китайській мові цей термін використовується без додаткових описових елементів: його лексичне наповнення одразу передає суть поняття без потреби в розгорнутому поясненні.

В українському кримінальному праві існує поняття «рецидив злочинів», що також передбачає суворіший підхід до особи, яка вчинила повторний злочин. Проте в самій лексиці терміна 累犯, сильніше акцентується саме ідея «нагромадження вини», що відображає специфіку сприйняття рецидиву як обтяжуючої обставини при призначенні покарання.

У сучасному юридичному мовленні термін 累犯 часто з'являється в обвинувальних висновках і судових рішеннях у справах про тяжкі злочини. Наприклад: 被告人系累犯, 依法应当从重处罚 (Bèigàorén xì lěifàn, yīfǎ yīngdāng cóngzhòng chǔfá; *Підсудний є рецидивістом, тому відповідно до закону підлягає суворішому покаранню*).

У системі кримінального права КНР важливим чинником, що впливає на кваліфікацію та пом'якшення покарання, є самотійне зізнання особи у вчиненні злочину, яке передається терміном 自首 (zìshǒu).

Термін 自首 у буквальному перекладі означає «самотійно здатися владі». Ієрогліф 自 (zì) означає «сам», «особисто», а 首 (shǒu) – «голова», у правовому контексті – «звернення», що має значення добровільного пред'явлення себе правосуддю. Таким чином, термін вже на лексичному рівні підкреслює активну ініціативу особи, яка визнає свою провину до виявлення злочину або до моменту притягнення до відповідальності.

За Кримінальним кодексом КНР, самотійна явка з повинною є підставою для пом'якшення покарання, а в окремих випадках – для звільнення від кримінальної відповідальності. Основний акцент робиться на власній волі особи добровільно повідомити про злочин, без примусу чи зовнішнього втручання. Важливо, що китайське право чітко розмежовує повне зізнання (全面自首) і часткове або несвоєчасне – при цьому тільки повна і добровільна заява визнається обставиною для пом'якшення.

В українському кримінальному праві існує поняття «явка з повинною», яке також враховується як обставина, що пом'якшує покарання, однак у китайській традиції термін 自首 лаконічніший, у ньому немає додаткового опису умов або уточнень – зміст виражається компактно і однозначно.

У сучасному мовленні термін 自首 використовується переважно у судово-правовому і публіцистичному стилі. Приклад речення: 犯罪嫌疑人主动到公安机关自首, 依法可以从轻处罚 (Fànzui xiányírén zhǔdòng dào gōng'ān jīguān zìshǒu, yīfǎ kěyǐ cóngqīng chǔfá; Підозрюваний самотійно з'явився до поліції із зізнанням у злочині, тому відповідно до закону може отримати пом'якшення покарання).

Водночас у кримінальному законодавстві виокремлюється ще одна важлива пом'якшувальна обставина – активне сприяння розкриттю злочину, що передбачає вже не лише визнання, а й конкретні дії, спрямовані на допомогу слідству. У китайському кримінальному праві це поняття передається терміном 立功 (lìgōng), який дослівно означає «заслуги» та містить два ключові аспекти: 揭发他人犯罪行为 (jiēfā tā rén fànzuì xíngwéi) – розкриття злочинів, вчинених іншими особами, та 提供重要线索 (tígōng zhòngyào xiànsuǒ) – надання важливих доказів або інформації, що сприяє розслідуванню. Особливістю китайського підходу є те, що 立功 охоплює не лише допомогу в розкритті вже вчинених злочинів, але й дії, що сприяють їхньому попередженню (预防犯罪 yùfáng fànzuì). Крім того, законодавство КНР розрізняє 重大立功 (zhòngdà lìgōng) – значні заслуги, наприклад, допомога у розкритті особливо важливих справ, що може суттєво вплинути на пом'якшення покарання. В українській правовій традиції натомість активне сприяння зазвичай розглядається як обставина, що враховується при визначенні міри покарання, але не класифікується за ступенем значущості. У китайському праві наголошується на соціальній користі таких дій, тоді як в українському правовому дискурсі увага зосереджена на їхній процесуальній ролі.

Активне сприяння розкриттю злочину особливо важливе у справах, де складно встановити всі обставини — наприклад, у випадках корупції. Ця сфера правопорушень є цікавою не лише з юридичної точки зору, а й із погляду лінгвістики: терміни, що описують корупційні злочини, часто мають абстрактне значення й потребують окремого семантичного аналізу.

Поняття «корупція» в українській і китайській правових системах має різне наповнення. Українське поняття охоплює широкий спектр правопорушень: хабарництво, зловживання владою, пропозиції неправомірної вигоди, що закріплено в Законі України «Про запобігання корупції». У китайській системі термін 贪污 (tānwū) має значно вужче значення й означає конкретний злочин – привласнення державного майна. [5]

Буквально 贪污 перекладається як «жадібність до забрудненого» або «привласнення нечистого». Ієрогліф 贪 (tān) означає «жадібність», «ненаситність», а 污 (wū) – «бруд», «забруднення». Таким чином, уже на рівні ієрогліфів цей термін підкреслює моральну зіпсованість дії. У кримінальному праві КНР 贪污罪 застосовується виключно до державних службовців або осіб, які управляють державним майном, і стосується випадків безпосереднього привласнення або розкрадання державної власності.

Поряд із цим злочином у Кримінальному кодексі КНР закріплений ще один термін – 受贿罪 (shòuhuì zuì), що перекладається як «злочин одержання неправомірної вигоди». Ієрогліф 受 (shòu) означає «отримувати», 贿 (huì) – «хабар». 受贿 передає зміст свідомого прийняття неправомірної вигоди в обмін на певні дії чи рішення. Як і у випадку з 贪污罪, суб'єктом 受贿罪 є лише державний посадовець.

У позакримінальному вжитку для позначення ширшого явища корупції використовується термін 腐败 (fǔbài). Лексичний зміст цього терміна має яскраво виражений негативний сенс: 腐 (fǔ) означає «гнити», а 败 (bài) – «розкладатися», «руйнуватися». Отже, 腐败 несе не тільки юридичне, але й ідеологічне навантаження, вказуючи на моральне розкладання, що суперечить соціалістичним цінностям. У політичному дискурсі КНР 腐败 трактується як загроза основам державної системи.

У сучасній китайській мові ці терміни чітко розмежовуються за сферами вживання. У правових документах фігурують переважно 贪污罪 і 受贿罪, тоді як у медіа і політичній риторичі ширше застосовується 腐败. Наприклад: 打击腐败现象, 是建设廉洁政府的重要任务 (Dǎjī fǔbài xiànxàng, shì jiànshè liánjié zhèngfǔ de zhòngyào rènwù; *Боротьба з корупційними явищами є важливим завданням у побудові чесного уряду*).

У випадку конкретного правового переслідування привласнення державного майна використовується формулювання на кшталт: 被告人因贪污罪被判处有期徒刑十年, 并处罚金

(Bèigàorén yīn tānwū zuì bèi pànchǔ yǒuqī túxíng shí nián, bìng chǔ fájīn; *Підсудного засуджено до десяти років позбавлення волі та штрафу за злочин привласнення державного майна*).

Якщо йдеться про отримання хабаря, то в офіційних судових документах часто використовують таке формулювання: 法院认定被告人构成受贿罪, 依法判处重刑 (Fǎyuàn rèndìng bèigàorén gòuchéng shòuhuì zuì, yīfǎ pànchǔ zhòngxíng; *Суд визнав обвинуваченого винним у скоєнні злочину отримання хабаря та призначив суворе покарання згідно із законом*).

Корупційні злочини часто прямо чи опосередковано впливають на роботу правозастосовних органів, зокрема – судової системи. У зв'язку з цим важливо звернути увагу на поняття втручання в діяльність судді, яке відображає вже інший тип загрози – тиск на судову незалежність і спроби впливу на ухвалення рішень. У китайському кримінальному праві таке втручання позначається терміном 妨害司法罪 (fánghài sīfǎ zuì).

У буквальному перекладі 妨害(fánghài) означає «перешкоджати», «заважати», де 妨(fáng) має значення «заважати», а 害(hài) – «шкодити», «завдавати шкоди». 司法(sīfǎ) складається з 司(sī) – «керувати», «відати» і 法(fǎ) – «закон», «право», що разом позначає систему здійснення правосуддя. 罪(zuì) традиційно означає «злочин». У поєднанні 妨害司法罪 позначає злочин, пов'язаний із перешкоджанням здійсненню правосуддя в широкому сенсі.

В українському кримінальному праві втручання в діяльність судді карається штрафом, виправними роботами або позбавленням волі, а при використанні службового становища покарання посилюється. У китайській правовій системі правопорушення цього типу мають ширшу класифікацію. Зокрема, як 妨害司法 кваліфікуються: дача неправдивих свідчень (作虚假证明, zuò xūjiǎ zhèngmíng), фальсифікація доказів (伪造证据, wěizào zhèngjù), тиск на свідків через погрози (威胁, wēixié) або підкуп (贿赂, huìbǎi), а також порушення порядку під час судових засідань (冲击法庭, chōngjī fǎtíng).

Семантично термін 妨害 у китайському праві має значно ширший обсяг, охоплюючи будь-яку поведінку, що може ускладнити чи завадити процесу здійснення правосуддя, включно зі спробами маніпулювання доказами або тиску на учасників процесу. Натомість в українському законодавстві використовується поняття «втручання» або «перешкоджання», із фокусом на безпосередньому впливі на суддю або судові рішення.

Крім того, термін 司法 у КНР охоплює не лише суди як інституцію, а й діяльність слідчих органів і органів виконання покарань, що значно розширює сферу застосування терміна. В українській системі судова влада чітко відокремлена від правоохоронних органів і системи виконання вироків, що відбивається й у термінології.

У сучасній китайській мові термін 妨害司法 активно використовується в офіційних повідомленнях про справи, де йдеться про маніпулювання доказами або тиск на учасників процесу. Приклад речення: 嫌疑人因妨害司法, 被依法追究刑事责任 (Xíányí rén yīn fānghài sīfǎ, bèi yīfǎ zhuījiū xíngshì zérèn; *Підозрюваний був притягнутий до кримінальної відповідальності за перешкоджання здійсненню правосуддя*).

Втручання в діяльність судді підриває принципи незалежності правосуддя, а примусові заходи медичного характеру, навпаки, є прикладом того, як суд виконує функцію соціального контролю та захисту суспільства, коли йдеться про осіб із психічними розладами. У китайському кримінальному праві така категорія передається терміном 強制医疗(qiángzhì yīliáo).

У буквальному перекладі 強制(qiángzhì) означає «примус», де 强(qiáng) – «сила», «примушувати», а 制(zhì) – «контроль», «регулювання». 医疗(yīliáo) перекладається як «лікування», де 医(yī) означає «лікувати», а 疗(liáo) – «проводити терапію». Таким чином, термін 強制医疗 означає «примусове лікування», підкреслюючи водночас і обмеження свободи, і медичний аспект державного втручання.

У китайській юридичній практиці застосування таких заходів регулюється спеціальною процедурою – 強制医疗程序 (qiángzhì yīliáo chéngxù), де 程序 (chéngxù) означає «процедура», «регламентований порядок». Наявність у терміні слова 程序 акцентує на важливості суворого дотримання процесуальних норм для забезпечення прав осіб із психічними розладами і для запобігання можливим зловживанням з боку державних органів. Соціальний контекст таких заходів у Китаї також визначений проблематикою явища, відомого в суспільстві як 被精神病人 (bèi jīngshénbìng) – ситуацій, коли особу визнають психічно хворою примусово з політичних або особистих мотивів.

В українському кримінальному праві існує аналогічний інститут «надання за рішенням суду психіатричної допомоги у примусовому порядку». Однак лексична структура українського формулювання більше акцентує на самій «допомозі» і «лікуванні», тоді як китайський термін підкреслює сам механізм державного примусу, що відповідає загальній тенденції китайської правової мови до прямого вираження ролі державного втручання.

У сучасній юридичній практиці термін 強制医疗 часто використовується у справах, де особа, яка скоїла суспільно небезпечне діяння, визнана неосудною через психічний стан. Приклад речення: 法院决定对嫌疑人实施强制医疗措施 (Fǎyuàn juédìng duì xiányí rén shíshī qiángzhì yīliáo cuòshī; Суд ухвалив рішення про застосування примусових заходів медичного характеру щодо підозрюваного).

У деяких випадках система права дає людині шанс – умовно, але все ж без ізоляції від суспільства. Тут на перший план виходить поняття звільнення від відбування покарання з випробуванням, яке є цікавим як з юридичного, так і з лінгвістичного погляду.

Український термін «звільнення від відбування покарання з випробуванням» має описову структуру і містить кілька смислових центрів: «звільнення» як дію, що скасовує обов'язок; «відбування покарання» як дію, що мала б бути виконана; і «з випробуванням» як умову, що визначає збереження цього звільнення. Семантика

терміна передає ідею тимчасовості, умовності та залежності остаточного результату від поведінки особи.

Китайським відповідником є термін 缓刑 (huǎnxíng). Його компонентна структура виражає інший акцент. 缓 (huǎn) означає «відкладати», «уповільнювати», а 刑 (xíng) – «покарання». Таким чином, 缓刑 буквально перекладається як «відкладене покарання». Лексична побудова китайського терміна акцентує саме на процедурному аспекті – відтермінуванні виконання вироку, — не фокусуючись безпосередньо на ідеї перевірки поведінки особи під час випробувального строку.

Така різниця в утворенні терміна свідчить про відмінності у правових підходах: український термін орієнтується на поведінкову модель, акцентуючи випробувальний період як умову збереження звільнення, тоді як китайський зосереджує увагу на часовому аспекті – відстроченні виконання вироку.

У сучасній китайській юридичній мові 缓刑 широко використовується при розгляді не тяжких злочинів або у випадках, коли особа має позитивні характеристики, що дозволяють зробити виняток із загального порядку відбування покарання. Приклад речення: 法院判处被告人有期徒刑三年, 缓刑五年执行 (Fǎyuàn pànchǔ bèiguàorén yǒuqī túxíng sān nián, huǎnxíng wǔ nián zhíxíng; Суд призначив обвинуваченому три роки позбавлення волі з відстроченням виконання вироку на п'ять років).

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного нами дослідження, було здійснено аналіз близько китайських й українських кримінально-правових термінів, що дозволили нам виявити їхні лексико-семантичні, компонентні та правові особливості.

Узагальнюючи аналіз Кримінального кодексу як окремого жанру офіційно-ділового стилю, можна дійти до висновку, що він належить до законодавчого або юридичного підстилю цього стилю. Ця особливість визначається низкою характерних рис: офіційно-директивним забарвленням текстів, фактологічним і логічно-послідовним викладом, а також вольовою модальністю формулювань. Кримінальний кодекс, як і інші юридичні тексти, має чітку структуру, що забезпечує його зрозумілість та однозначність.

Як зазначав Чжао Юньчуань, юридична мова повинна бути доступною та зрозумілою для народу, що сприяє утвердженню правових норм у суспільстві. Це свідчить про загальну тенденцію до забезпечення зрозумілості та ефективності юридичних текстів у різних правових системах.

Також в Кримінальному кодексі КНР активно використовуються такі спеціалізовані терміни, як «підрив державної влади» (颠覆国家政权) та «особиста свобода» (人身自由). Хоча вони мають чітке значення в юридичному контексті, їх значення може змінюватися в залежності від ситуації, через те, що вони мають одну спільну стилістичну рису - неясність формулювання, і це не завжди мається на увазі саме двозначність. Дана особливість виникає через культурні та соціально-історичними особливостями китайської правової системи

Наприклад, у законодавчих текстах можна помітити використання загальних виразів, які забезпечують гнучкість у правозастосуванні. Формулювання «підрив державної влади» охоплює дуже широкий спектр дій, що може в подальшому призвести до різних тлумачень залежно від застосування. Це дозволяє адаптувати правові норми до конкретних обставин, але водночас підвищує ризик суб'єктивного тлумачення з боку суддів або правоохоронних органів, які цим займаються.

Ще однією особливістю є поєднання загальновживаних слів і спеціалізованої юридичної термінології, яка може мати різні значення в різних контекстах. Наприклад, термін 侵权 (qīn quán) може мати різні інтерпретації в залежності від обставин. Так як він значить і «делікт», і «порушення прав», що при неправильному перекладі може призвести до будь-чого.

Вже під час роботи над практичною частиною, ми виявили, що китайські кримінально-правові терміни визначаються своєю строгістю та чіткістю. Зазвичай вони складаються з одного або двох ієрогліфів, кожен з яких має своє конкретне значення. Таким чином вони більш точно використовуються у праві та допомагають уникнути будь-якої неоднозначності. Саме тому можна зробити кілька важливих висновків.

Наприклад, терміни на кшталт 贪污 (tānwū, привласнення державного майна), 受贿 (shòuhuì, отримання хабаря) та 腐败 (fǔbài, корупція) мають чітке правове

значення і використовуються лише в певних контекстах. На противагу до цього, українські термінологія зазвичай є більш описовою і має ширше значення. Наприклад, "корупція" в Україні включає не лише привласнення чи хабарництво, а й зловживання владою.

Пізніше, аналіз таких термінів як 妨害司法罪(fánghài sīfǎ zuì, перешкоджання правосуддю), 強制医療(qiángzhì yīliáo, примусові заходи медичного характеру) та 缓刑(huǎnxíng, умовне засудження) показав, що китайська термінологія зосереджена на чіткому визначенні статусу особи та її поведінки, що особливо добре простежується через поняття 自首(zìshǒu, самотійна явка з повинною) і 立功(lìgōng, сприяння слідству), які безпосередньо впливають на подальшу долю особи.

Отже, наше дослідження виявило, що китайська правова термінологія характеризується стислою структурою та високою семантичною ємністю, тоді як українська термінологія має тенденцію до описовості та більшого охоплення явищ. Це відображає різницю в підходах до правозастосування та правового мислення в цих двох країнах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бибик С. П. Офіційно-діловий стиль: термінологічна субпарадигма енциклопедії української лінгвостилістики // Термінознавство. 2018. № 55.
2. Гнідаш Н. С. (2020). Лексичні та граматичні особливості ділового листування в китайській мові. (Кваліфікаційна робота магістра з китайської філології наук. кер. В. С. Рибалкін). Київський національний лінгвістичний університет. Київ. С. 80.
3. Гороховська О. В. Вбивство через необережність: проблеми кримінальної відповідальності: Монографія / Наук. ред. А. А. Музика. – К., 2007. – 180 с.
4. Ділове мовлення правоохоронця : навчальний посібник / МВС України, Луганська академія внутрішніх справ МВС ім. 10-річчя незалежності України ; за ред. О. М. Литвинова ; вст. ст. І. П. Юїцука. 2-е вид., переробл. і доп. Луганськ : РВВ ЛАВС, 2004. 304 с. ISBN 966-8129-19-9.
5. Закон України про запобігання корупції // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.
6. Кисельова В. В. Види китайських фразеологізмів. Збірник матеріалів XI Міжнародної науково–практичної конференції «Україна-Китай: діалог культур» та Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції сходознавства». Полтава-Старобільськ. 2021. С. 17–26.
7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
8. Скорікова Л. Лексичний склад офіційно-ділового дискурсу китайської мови : тези.
9. Ray S. (2024, June 10). All About the Chinese Language – Your Questions Answered!. Asian Absolute. From <https://asianabsolute.co.uk/blog/all-about-the-chinese-language-your-questions-answered/>.
10. Cao, D. (2017). Chinese Language in Law: Code Red. Lexington Books, 4–5.
11. Hwang, K. (1990). MODERNIZATION OF THE CHINESE FAMILY BUSINESS. International Journal of Psychology, 25, 593-618. <https://doi.org/10.1080/00207599008247915>.
12. Tiersma, P. (2006). Encyclopedia of Language & Linguistics (Second Edition).

- 13.Xiaomeng Zhang, On describing Chinese legal research - Paul Kossof, Chinese Legal Research book review, The Chinese Journal of Comparative Law, 2015, p. 194.
- 14.Evelyn Ma, Xiaomeng Zhang, Researching Chinese Law Using Legal Periodicals in English and Chinese: A Critical Overview, Legal Reference Services Quarterly 2015, 34:1, p. 19.
- 15.Binghan, Z., Xia, X. (2013). Processing Metaphorical Expressions in Sight Translation, Національний Народний Конгрес, 19820-Національний Народний Конгрес, 19824, 217-220.
- 16.Jiao, L., Cornelius C. Kubler, W. Zhang. (2010). 500 Common Chinese Idioms: An Annotated Frequency Dictionary. Routledge, 276-300.
- 17.中华人民共和国刑法：中华人民共和国法律. 北京：中国法制出版社, 2021. ISBN 978-7-5177-1234-5.
- 18.赵云川. 践行“三严三实” 法官语言要做到“三美” // 云南长安网. 2014 年 5 月 8 日. URL: https://www.yncaw.gov.cn/html/2014/zfwh_0508/29291.html.
- 19.李平（2019年5月15日）。法“律”的流变与形成。《检察日报》。理论研究。取自https://www.spp.gov.cn/spp/llyj/201905/t20190515_418271.shtml.
- 20.王政勋. (2022). 法教义学与语言分析——基于正当防卫判例研究. 《中国法律评论》, 2022年第4期.
- 21.语法修辞新编 / 吴桂海 1989, 鲍庆林主编。— 北京：中共中央党校出版社, 。 294 页.